

«ESCOLTAR JESÚS» EN L'EVANGELI DE MARC

Xavier MATOSES

Adreça: Piazza dell'Ateneo Salesiano, 1
00139 ROMA (Itàlia)
E-mail: matoses@unisal.it

Resum

L'article mostra com els personatges són una clau comunicativa dels evangelis. Són utilitzats com a mecanismes que interpel·len el lector o oient i els presenten models o antimodels de valors, actituds i reaccions davant de Jesús amb les quals estan cridats a confrontar-se. En concret, l'estudi del verb «escoltar» i el seu camp semàntic en l'evangeli de Marc mostra un ventall de tipus de personatges que rebutgen o accepten Jesús, o bé romanen ambigus. A partir dels anomenats «personatges menors» s'extrau un itinerari del trobament amb Jesús, finalitat última que l'evangeli vol provocar en el lector, que és desencadenat per un «escoltar» inicial.

Paraules clau: Evangelis, Marc, narració, personatges, escoltar.

Abstract

The article shows how the characters of the Gospels are a key for communication. They are used as mechanisms that question the reader or the hearer and present them as models or anti-models of values, attitudes and reactions with regard to Jesus, which require them to challenge themselves. In particular, a study of the verb 'to listen/hear' together with its semantic field in the Gospel of Mark shows a range of character types who reject or accept Jesus, or else who remain ambiguous. From the so-called 'minor characters' there emerges a pattern of encounters with Jesus, the ultimate goal that the Gospel seeks to elicit, which is triggered by an initial 'listening/hearing'.

Keywords: Gospels, Mark, narration, characters, listen/hear.

1. L'EVANGELI DE MARC COM A TEXT NARRATIU

Un dels mecanismes més poderosos que utilitzen les narracions és la construcció dels personatges o «caracterització». No és fàcil definir què és un personatge, i les teories narratològiques presenten opcions diverses i discussions sobre ells.¹ Alguns autors opten per definir primer què és la trama narrativa (estructura portant que uneix orgànicament tots els elements d'una narració), i després hi situen els personatges com elements que fan una o altra funció concreta dins d'ella. Altres subratllen el sentit estructural dels personatges, sense fer tant de cas a les característiques concretes d'un o altre, sinó al resultat de l'estructura total de la narració.²

L'opció que preferim nosaltres és diversa. Partim de l'existència de les narracions com elements de comunicació, com actes comunicatius, i a partir d'ací ens interessarà saber què són i fan els personatges, en funció de la seua càrrega comunicativa.

1.1. *Els textos com actes de comunicació*

Tot text és un acte de comunicació, és a dir, és un pont que posa en contacte dues persones. L'element personal, humà, és el que preferim subratllar. Un

1. Segons Seymour Chatman, en general, els formalistes russos i els estructuralistes francesos consideren que la trama és un element més important que els personatges; el seu interès és classificar els personatges en tipus a partir de les accions o funció en el relat; el mateix Chatman opina que no és significativa la qüestió de la prioritat entre trama o personatges; cf. Seymour CHATMAN, *Historia y discurso. La estructura narrativa en la novela y en el cine*, Madrid: Taurus 1990, pp. 119-121. Per la seua part, Gérard Genette, en una de les obres clàssiques de la narratologia, ni tan sols es dedica al concepte de personatge; cf. Gérard GENETTE, *Figuras III*, Barcelona: Lumen 1989.
2. En la narratologia bíblica, Alter, Marguerat i Bourquin, i Ska prefereixen analitzar la trama abans que els personatges; cf. Robert ALTER, *L'arte della narrativa biblica* (Biblioteca biblica 4), Brescia: Queriniana 1990; Daniel MARGUERAT – Yvan BOURQUIN, *Cómo leer los relatos bíblicos. Iniciación al análisis narrativo* (Presencia Teológica 106), Santander: Sal Terrae 2000; Jean-Louis SKA, «Our Fathers Have Told Us». *Introduction to the Analysis of Hebrew Narratives* (Subsidia Biblica 13), Roma: Pontificio Istituto Biblico 1990. Per la seua part, Bar-Efrat i Malbon anticipen l'estudi dels personatges; cf. Shimon BAR-EFRAT, *El arte de la narrativa en la Biblia* (Sagrada Escritura), Madrid: Cristiandad 2003; Elizabeth Struthers MALBON, «Narrative Criticism. How Does the Story Mean?», en Janice Capel ANDERSON – Stephen D. MOORE (eds.), *Mark & Method. New Approaches in Biblical Studies*, Minneapolis: Fortress Press 2008, 29-57. Si bé és cert que no existeixen narracions si no hi ha trama i personatges alhora, nosaltres pensem que els personatges *poden* ser definits sense la trama i no viceversa.

text pot tindre la finalitat de comunicar idees, però aquesta n'és només una de les funcions possibles i, certament, no és la més freqüent en les comunicacions habituals. La comunicació serveix, sobretot, per a «fer coses», com deia Austin (els anomenats «actes de parla»), i, més encara, per a fer que algú faça alguna cosa.³

Els evangelis en concret, a més de la funció informativa sobre les idees que expressava Jesús, tenen una intenció més profunda: la de convèncer el lector i l'oient que aquest Jesús té un missatge important per a ell, que pot fer-li canviar radicalment la vida; i no només un missatge, sinó una vida nova a regalar-li, si accepta posar-se en camí seguint els seus passos.

En aquest sentit, podem afirmar que els evangelis són obres més «existencials» que intel·lectuals. No perquè no estiguen molt reflexionats i molt ben plantejats també des del punt de vista dels continguts i les idees que expressen, sinó perquè apunten cap a un objectiu encara més alt, el de convèncer, acompanyar, portar l'oient cap a Jesús, fer que l'oient es trobe cara a cara amb Jesús.⁴

Aquest és el repte. Altíssim. Com fer açò?

3. La lingüística de principis del segle xx es va desenvolupar amb un interès teòric clar per la funció referencial del llenguatge i per l'anàlisi del valor de veritat que contenen els enunciats i va desestimar, per tant, la parla habitual i quotidiana; cf. Margarida BASSOLS, *Les claus de la pragmàtica* (Llengua i Text 7), Vic: Eumo 2001, pp. 13-15; vegeu també Ferdinand DE SAUSSURE, *Curso de lingüística general* (Alianza Universidad Textos 65), Madrid: Alianza 1983, pp. 84-85. John Austin es va ocupar d'allò que les paraules fan i no tant del que diuen; cf. John Langshaw AUSTIN, *Cómo hacer cosas con palabras. Palabras y acciones*, Barcelona: Paidós 1988. A partir d'Austin i altres, es desenvolupa una nova perspectiva d'estudi del llenguatge anomenada pragmalingüística o pragmàtica del text, que posa l'accent en les intencions comunicatives i no tant en la veritat o falsedat dels enunciats; cf. Rafael CANO AGUILAR, «Pragmática lingüística e historia de la lengua», *Cauce. Revista de Filología y su Didáctica* 18-19 (95-96) 703-717. Cf. també Umberto Eco, *Lector in fabula. La cooperazione interpretativa nei testi narrativi*, Milano: Bompiani 2004.
4. Per a aprofundir la reflexió sobre els textos bíblics des del punt de vista comunicatiu cf. Reiner DILLMAN – Massimo GRILLI – César MORA PAZ, *Lectura pragmalingüística de la Bíblia* (Evangelio y Cultura: Monografías 1), Estella: Verbo Divino 1999; Massimo GRILLI – Detlev DORMEYER, *Palabra de Dios en lenguaje humano. Lectura de Mt 18 y Hch 13 a partir de su instancia comunicativa* (Evangelio y Cultura. Monografías 2), Estella: Verbo Divino 2004; Massimo GRILLI, «Evento comunicativo e interpretazione di un testo biblico», *Gregorianum* 83 (2002) 655-678; Íd., «Parola di Dio e linguaggio umano. Verso una pragmatica della comunicazione nei testi biblici», *Gregorianum* 94, 3 (2013) 525-547.

1.2. *La forma narrativa de Marc*

Marc ha estat possiblement el primer que ha pensat a escriure una narració ordenada i orgànica dels diversos passatges de la vida de Jesús que ja circulaven en les comunitats cristianes del seu temps. Hi havia textos solts, altres de reunits en col·leccions per proximitat de gènere, com paràboles o miracles, o per tema. Circulava també, com els estudis historicocrítics mostren, una narració de la passió amb certa unitat i complexitat.⁵

Marc va agafar els diversos elements i els va reflexionar per fer-ne un conjunt amb una intenció. Podria haver optat per altres formes de comunicació, com el discurs o l'epístola, que ja circulaven entre les comunitats. Però ell va preferir la forma narrativa. I eixa opció seua va ser després la més valorada per l'Església quan va reunir els escrits que acabaren formant el cànon de les Escripures. Altres autors, veient el que Marc havia fet, el copiaren i l'ampliaren formant els evangelis que anomenem de Mateu i Lluc, exemples de primeríssims lectors i intèrprets de Marc.⁶ ¿Què té, la forma narrativa, que resulta tan interessant? Quin avantatge té?

Ací és on entra en acció el personatge. Nosaltres preferim definir els personatges en funció de la seua utilitat comunicativa en el conjunt de la narració. Els personatges comparteixen tots característiques antropomòrfiques. La gran majoria n'és presentada com éssers humans de la ficció, però, fins i tot aquells que no ho són, com els animals o els objectes parlants de les faules, són expressió d'actituds, reflexions i comportaments humans reals. Un personatge que no tinga res a veure amb elements humans resultarà sense interès, buit, prescindible.

Açò és així perquè els personatges tenen una funció d'identificació respecte als lectors o oients.⁷ Mostren accions, actituds, pensaments i decisions que són presentades al destinatari de la narració perquè ell mateix hi confronte la seua vida, les seues accions, actituds i pensaments i faça, així, una reflexió sobre si mateix que el porte a decisions de canvi. Els personatges són, per tant, l'acompanyant del lector o oient, els models positius o negatius que l'in-

5. Per la composició de l'evangeli de Marc, cf. per exemple, Santiago GUIJARRO OPORTO, *Los cuatro Evangelios* (Biblioteca de Estudios Bíblicos 124), Salamanca: Sígueme 2012, pp. 206-218.

6. Sobre la recepció dels evangelis en l'Església primitiva, cf. *Ibíd.*, 34-44.

7. Cf. MARGUERAT – BOURQUIN, *Cómo leer los relatos bíblicos*, 107-113. Segons els autors, els personatges poden provocar relacions d'empatia, simpatia o antipatia amb el lector (111).

trodueixen en la història i el fan participar-hi.⁸ En aquest sentit, una de les millors reflexions sobre el paper dels personatges en les narracions es troba no en una obra de reflexió sobre la narrativa, sinó en una narració. Es tracta de *La Història Interminable*, de Michael Ende, un llibre que parla d'un lector que és conduït pel protagonista de la història fins al cor de la mateixa narració, fins a convertir-se, ell mateix, en protagonista.⁹

Tornant a la discussió sobre les teories narratològiques, definim els personatges com els elements de la ficció que són reflex dels sers humans de la realitat i que, amb les seues accions, decisions, pensaments, actituds, etc., porten avant el relat. La trama és, en conseqüència, l'estructura que posa en relació tots els elements de la narració (personatges, figurants, escenari, temps i espai).

Un últim element cal subratllar dels personatges: el fet que tots ells són definits principalment per un objectiu, per una finalitat que persegueixen. Habitualment, els objectius del protagonista i de l'antagonista són incompatibles i això genera el conflicte. El conflicte és un dels elements més importants en tota narració; un relat sense conflicte pot existir, però resulta summent avorrit.

Els personatges secundaris també tenen els seus objectius i el relat els desenvolupa, encara que els dedique menys espai. És el que s'anomena la caracterització dels personatges, els elements que expressen com és, què sent, què pensa, etc., un personatge. Certament, un narrador pot descriure un personatge dient directament quines són les seues característiques, però la forma preferida pels narradors és la de mostrar, en les paraules i accions dels personatges mateixos, com és el seu interior. Així, és l'oient el qui ha d'esbrinar, a través de les pistes que el relat li'n dona, què passa per dins. A més, en les narracions antigues i certament en els relats bíblics, el narrador mostra poquíssimes vegades les reflexions interiors. Així com hui dia s'han desenvolupat molt les novel·les de tipus psicològic, en la Bíblia trobem més bé els elements externs, visibles, com suggeriments que ens estimulen a traure conclusions sobre l'interior dels personatges.

8. Sobre la dimensió ètica de la construcció dels personatges, cf. BAR-ÉFRAT, *El arte de la narrativa en la Biblia*, 59. Sobre la implicació afectiva del lector amb els personatges cf. Mieke BAL, *Teoría de la narrativa. Una introducción a la narratología*, Madrid: Cátedra ²1987, p. 88.

9. Cf. l'interessant diàleg entre Atreu i l'Emperadriu Infantil en Michael ENDE, *Die unendliche Geschichte*, Stuttgart: Thienemann 2004, pp. 185-188 (orig. 1979).

Això ha portat alguns especialistes a afirmar que els autors bíblics mostren escàs interès per la psicologia dels personatges.¹⁰ Aquesta afirmació no és exacta; és preferible dir que la psicologia interna dels personatges és mostrada d'una altra forma, amb altres tècniques, amb altres modalitats expressives.¹¹

2. L'ESCOLTA COM A REALITAT HUMANA

Un segon punt a considerar és la importància que l'escollar mateix té com a realitat humana fonamental.¹² Segons la filosofia personalista, el ser humà es desenvolupa com a tal en les relacions amb altres persones. No és només una capacitat que té, sinó la condició de possibilitat d'existir i créixer com a persona. Els sers humans som sers en relació, en comunicació, i les relacions que establim al llarg de la nostra vida ens defineixen, ens construeixen, ens fan qui som.¹³

Dit açò des del punt de vista filosòfic, podem donar un pas avant des de la reflexió teològica. La revelació és la iniciativa de Déu de manifestar-se a la seua criatura, de donar-li no només un missatge o un camí de salvació, sinó, com afirma la *Dei Verbum* (n. 2), de donar-s'hi ell mateix. Jesús és l'autocomu-

10. Així, per exemple, Jean-Louis SKA – Jean-Pierre SONNET – André WÉNIN, *Análisis narrativo de relatos del Antiguo Testamento* (Cuadernos Bíblicos 107), Estella: Verbo Divino 2001, p. 10.
11. Al respecte, comenta Bar-Efrat: «La técnica de construir un personaje por medio de sus acciones pone al lector ante un problema. Ya que es inherente a esta técnica abstenerse de ofrecernos los motivos internos que llevan a la acción, como en la vida real, tenemos que construir hipótesis sobre los motivos de la gente. Tendremos que fundamentar estas hipótesis en nuestro conocimiento de otras acciones y discursos del mismo personaje, así como en nuestra comprensión de la psicología humana»; *El arte de la narrativa en la Biblia*, 97-98. Vegeu també pp. 26-27.
12. Una interessant reflexió de tipus divulgatiu en Francesc TORRALBA ROSELLÓ, *El arte de saber escuchar* (Estilos 1), Lleida: Milenio 2007.
13. Cf. Josep M. COLL, *Filosofía de la relación interpersonal. Profundización metodológica del personalismo y lectura crítica de Sartre. Introducción General y Primera Parte*, vol. I, Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias 1990, pp. 47-51. Per a una visió global de la relació interpersonal en diversos autors, cf. Tomás DOMINGO MORATALLA, «Diálogo», en Mariano MORENO VILLA (ed.), *Diccionario de Pensamiento Contemporáneo*, Madrid: San Pablo 1997, 348-354 (citat com: DPC); Jesús FERNÁNDEZ-MONTES, «Comunicación», en DPC, 204-208; Pedro LAÍN ENTRALGO, *Teoría y realidad del otro. El otro como otro yo, nosotros, tú y yo*, vol. I, Madrid: Revista de Occidente 1961; Íd. *Teoría y realidad del otro. Otridad y proximidad*, vol. II, Madrid: Revista de Occidente 1961; Alfonso LÓPEZ QUINTÁS, «Palabra», en DPC, 877-882; José ORTEGA Y GASSET, *El hombre y la gente*, Madrid: Revista de Occidente 1958, pp. 229-295; José María VEGAS MOLLÁ, «Personalismo», en DPC, 913-923.

nicació, l'autodonació total de Déu a la humanitat.¹⁴ Déu té la iniciativa d'estimar la humanitat i espera la resposta lliure de les seues criatures. Aquesta resposta rep el nom teològic de «fe».¹⁵

Vistes així les coses, quina és, la faena que pertoca al ser humà?, ¿què s'espera d'ell en primer lloc? La resposta n'és: «escoltar».

Els evangelis i l'acció de l'Església en el seu conjunt tenen com a gran missió proposar i promoure el seguiment de Jesús i aquesta és, per exemple, la paraula usada per Mateu al final del seu evangeli en el solemne encàrrec missioner que Jesús dona als apòstols (μαθητεύσατε, «feu deixebles», Mt 28,19).¹⁶ En el camí del seguiment, però, hi ha un primer moment, un instant decisiu inicial, que posa en marxa la dinàmica dialògica entre Déu i l'home o la dona cridats: l'escolta.

Escoltar no és només un fet físic, encara que eixe és el primer significat, el més bàsic, del verb. El contingut semàntic del verb hebreu escoltar (שמע) inclou aspectes volutius, com l'acollida i la predisposició favorable respecte a la paraula escoltada, aspectes intel·lectuals, com la comprensió del missatge, i aspectes operatius, com la realització d'allò que la persona demana.¹⁷ Com exemple il·lustratiu, quan l'Antic Testament afirma que un inferior escolta un

14. Aquesta és una de les importants renovacions doctrinals del Concili Vaticà II, centrar el concepte de revelació no en les idees revelades per Déu, sinó en la manifestació d'ell mateix a la humanitat: «Va plaure a Déu, en la seua bondat i saviesa, revelar-se ell mateix i fer conèixer el misteri de la seua voluntat (cf. Ef 1,9), per mitjà del qual els hòmens tenen accés al Pare pel Crist, Verb encarnat, en l'Esperit Sant i participen de la naturalesa divina (cf. Ef 2,18; 2Pe 1,4). Per això, mitjançant esta revelació, Déu invisible (cf. Col 1,15; 1Tm 1,17), mogut pel seu gran amor, parla als hòmens com a amics (cf. Ex 33,11; Jn 15,14-15) i conviu amb ells (cf. Ba 3,38), per tal de convidar-los i acollir-los a la seua companyia»; CONCILI VATICÀ II, *Constitució dogmàtica Dei Verbum sobre la Divina Revelació*, 18 novembre 1965, núm. 2. Vegeu LUIS ALONSO SCHÖKEL – ANTONIO MARÍA ARTOLA (eds.), *La Palabra de Dios en la historia de los hombres. Comentario temático a la Constitución «Dei Verbum» del Vaticano II sobre la Divina Revelación* (Teología Deusto 23), Bilbao: Universidad de Deusto – Mensajero 1991, pp. 179-180.
15. Cf. DV, núm. 5. Vegeu també BENET XVI, *Exhortació Apostòlica Postsinodal Verbum Domini sobre la Paraula de Déu en la vida i en la missió de l'Església*, 30 setembre 2010, núm. 25.
16. Vegeu, per exemple, POUL NEPPER-CHRISTENSEN, «μαθητής, μαθητεύω», en HORST BALZ – GERHARD SCHNEIDER (eds.), *Diccionario Exegético del Nuevo Testamento (λ-ω)*, vol. II (Biblioteca de Estudios Bíblicos 91), Salamanca: Sígueme 2002, 114-121.
17. Cf. H. SCHULT, «שמע śm' Escuchar, oír», en ERNST JENNI – CLAUS WESTERMANN (eds.), *Diccionario teológico manual del Antiguo Testamento*, vol. II, Madrid: Cristiandad 1985, 1221-1231.

superior (posem per cas, quan Déu parla), es pot traduir per «obeir»¹⁸ i, vice-versa, quan un superior escolta un inferior, s'entén la idea de «concedir».¹⁹

3. ELS PERSONATGES QUE ESCOLTEN EN L'EVANGELI DE MARC

El que ens proposem fer ara és analitzar com el verb escoltar i el seu camp semàntic²⁰ contribueixen a la caracterització dels personatges, com ajuda a comprendre qui són, què fan, què decideixen, com es mouen i per què. Un element fonamental de tota narració és la transformació o evolució dels personatges;²¹ i més encara en els textos evangèlics, que pretenen, com dèiem abans, presentar a l'oient una proposta de canvi radical de vida, de «conversió», com dirà Jesús mateix des del principi (cf. Mc 1,14-15).²² Per a açò, els relats utilitzen les transformacions que els propis personatges interiors a la narració pateixen i les presenten com a models, o potser «antimodels», als oients. Així, el que ací presentem és com l'escoltar contribueix a l'itinerari i a la transformació de cada personatge del relat i com això, creiem, està plantejat com a proposta de vida i de conversió radical per a l'oient.

En l'evangeli de Marc, hi ha diversos personatges als quals s'aplica el verb escoltar o alguna de les paraules amb ell relacionades. És clar que, quan s'usa el verb «parlar», o «dir», es pressuposa que algú escolta, però ací ens anem a limitar a les vegades on l'autor de l'evangeli decideix usar explícitament alguna d'aquestes paraules, quan ell mateix vol subratllar-les.

Els personatges que escolten Jesús són de quatre tipus: els deixebles, els adversaris, la gent i alguns individus favorables a Jesús.

18. L'exemple paradigmàtic n'és Dt 6,4, on «Escolta, Israel» introdueix el programa de vida de l'home religiós hebreu. En Dt 4,1, Israel ha «d'escoltar» els decrets en el procés d'aprendre a «complir-los». En altre context, Dt 21,18 identifica «no escoltar» el pare i la mare a «no fer cas» del que diuen.

19. Podem trobar molts exemples en les invocacions dels Salms on l'orant demana alguna cosa a Déu, com ara Sl 22,22.25; 31,23; 40,2; 66,18; 116,1.2. Tres citacions són especialment il·lustratives perquè, mitjançant la tècnica del paral·lelisme, posen en relació l'acció d'escoltar amb una altra: Sl 61,6: escoltar / concedir; Sl 66,19: escoltar / fer cas; Sl 118,21: escoltar / vindre a salvar.

20. En el conjunt del treball, s'han considerat els mots ἀκοή, ἀκούω, οὐς, παρακούω, ὑπακούω i ὁπάριον.

21. Cf. MARGUERAT – BOURQUIN, *Cómo leer los relatos bíblicos*, 91-92.

22. Vegeu una reflexió exegètica sobre el concepte de μετάνοια en Helmut MERKLEIN, «μετάνοια, μετανοέω», en Horst BALZ – Gerhard SCHNEIDER (eds.), *Diccionario Exegético del Nuevo Testamento (λ-ω)*, vol. II (Biblioteca de Estudios Bíblicos 91), Salamanca: Sígueme 2002, 248-259.

3.1. Els deixebles

Resulta summament interessant que els deixebles no estiguen inclosos dins del grup de «personatges favorables». Certament, tampoc són enemics, però l'evangelí de Marc els desenvolupa d'una forma complexa, perquè són personatges fonamentals en la seua intenció comunicativa. Alguns estudiosos han arribat a dir que Marc es manifesta en contra dels apòstols perquè els presenta amb trets molt negatius.²³ Nosaltres preferim considerar que no poden ser englobats ni com personatges simplement positius ni com negatius; seria una excessiva simplificació.²⁴

Els deixebles són el mecanisme principal amb el qual Marc vol portar els seus oients i lectors dins de la història, vol que ells mateixos es reflectisquen en els deixebles, que observen les seues vides, els seus dubtes, les seues reaccions i les seues incomprensions veient-hi precisament la pròpia situació de deixebles fal·libles.²⁵

En les primeres escenes de vocació, els deixebles cridats responen immediatament; són capaços d'abandonar-ho tot i seguir Jesús incondicionalment (1,16-20; 2,14). Quan Jesús comença a interactuar amb la gent i amb altres personatges, els deixebles hi són presents, però com en l'ombra, sense ser subratllats (5,37; 6,1). En l'elecció dels Dotze, es dona una síntesi de la seua doble missió: estar amb Jesús i predicar (3,14). Però, a poc a poc, va apareixent amb força el motiu de la incomprensió.²⁶

En 4,10-20, els deixebles pregunten a Jesús sobre les paràboles. Ell els recrimina la seua ignorància i sembla afirmar que deurien haver entés. De

23. Per exemple Werner H. KELBER, *The Oral and the Written Gospel: The Hermeneutics of Speaking and Writing in the Synoptic Tradition, Mark, Paul, and Q* (Voices in Performance and Text), Bloomington: Indiana University Press 1997. Vegeu el comentari crític d'Elizabeth Struthers MALBON, «Texts and Contexts: Interpreting the Disciples in Mark», en ÍD., *In the Company of Jesus. Characters in Mark's Gospel*, Louisville: Westminster John Knox Press 2000, 100-130.

24. Altres reflexions sobre els deixebles, de caire diferent, en Agustí BORRELL, «Els Dotze després de Jesús», *Revista Catalana de Teologia* 29 (2004) 289-304; Elizabeth Struthers MALBON, «Disciples/Crowds/Whoever: Markan Characters and Readers», en ÍD., *In the Company of Jesus. Characters in Mark's Gospel*, Louisville: Westminster John Knox Press 2000, 70-99; Robert C. TANNEHILL, «The Disciples in Mark: The Function of a Narrative Role», en William R. TELFORD (ed.), *The Interpretation of Mark*, Edinburgh: T&T Clark 1995, 169-195; William R. TELFORD, *The Theology of the Gospel of Mark* (New Testament Theology), New York: Cambridge University Press 1999, pp. 127-137.

25. Cf. Elizabeth Struthers MALBON, «Fallible Followers. Women and Men in the Gospel of Mark», en ÍD., *In the Company of Jesus. Characters in Mark's Gospel*, Louisville: Westminster John Knox Press 2000, 41-69.

26. Cf. 4,13.40; 5,31; 6,37.49-52; 7,18; 8,4.14-21.32-33; 9,6.10.32.34.38; 10,13.24.32.37.41; 13,1.

totes formes, els dóna una explicació en privat.²⁷ De forma semblant, en 7,18-23, li pregunten sobre la impuresa dels aliments i Jesús, després d'insistir que deurién haver entés, els explica que no són els aliments els que fan impur l'home, sinó les seues decisions i accions.

Una de les escenes cimals d'incomprensió es dóna a la barca, travessant el mar (8,14-21). Després de la segona multiplicació dels pans, Jesús alerta els seus deixebles sobre el llevat d'Herodes i dels fariseus. Ells no entenen el llenguatge simbòlic i pensen que ho diu perquè no porten pa amb ells a la barca. Una interpretació tan superficial resulta sorprenent per a l'oient; els deixebles han sentit ja moltes paràboles i saben que Jesús parla sovint en símbols; a més, el narrador ja ha dit que sí que portaven un pa. Jesús reacciona amb una expressió de sabor veterotestamentari: «¿Tenint ulls, no hi veieu i, tenint orelles, no hi sentiú?»²⁸ La riquesa d'aquesta metàfora està en la doble afirmació que inclou: no sols es parla de la incomprensió, també es reconeix que els deixebles tenen els elements necessaris per a entendre, en tenen les eines, la vista i l'oïda, però alguna cosa els impedeix posar-les en pràctica.²⁹

Aquesta frase de Jesús està estratègicament col·locada entre dues curacions que tenen molts elements en comú: el sord-tartamut i el cec de Betània (7,31-37; 8,22-26). En les dues, Jesús necessita de diversos signes i paraules per a aconseguir la curació; són especialment difícils per a ell, que ha fet grans miracles abans.³⁰ Marc està subratllant d'aquesta manera

27. Al respecte, vegeu la «Teoria de les paràboles» que articula Joel MARCUS, *El evangelio según Marcos 1,1-8,21. Nueva traducción con introducción y comentario*, vol. I (Biblioteca de Estudios Bíblicos 130), Salamanca: Sígueme 2010, pp. 345-347.

28. Cf. Is 6,9-10; Jr 5,21; Ez 12,2.

29. Ressonen ací les paraules de 4,11, que caracteritzen els deixebles de la mateixa forma que «els qui estan fora», tot al contrari del que deurién, perquè han estat escollits per a «estar amb ell». «Mark appears to say that being an “insider”, even a “disciple”, did not guarantee that one “understood” or perceived the significance of Jesus and his ministry. One was in danger of being an “outsider” whose “heart was hardened, having eyes but not seeing, and ears but not hearing” (8:17b-18; cf. 3:5; 4:11-12)»; Robert A. GUELICH, *Mark 1:1-8:26* (Word Biblical Commentary 34A), Dallas: Thomas Nelson Publishers 1989, sec. IV.L, Explanation.

30. A més, les dues escenes tenen gran coincidència estructural. Vegeu els comentaris de Joachim GNILKA, *El evangelio según san Marcos. Mc 1,1-8,26*, vol. I (Biblioteca de Estudios Bíblicos 55), Salamanca: Sígueme 1999, p. 348; GUELICH, *Mark*, sec. IV.I, Explanation; MARCUS, *Marcos*, I, 563; Juan MATEOS – Fernando CAMACHO, *El evangelio de Marcos. Análisis lingüístico y comentario exegético*, vol. II (En los Orígenes del Cristianismo 11), Córdoba: El Almendro – Fundación Épsilon 1993, p. 184; Rudolf PESCH, *Il vangelo di Marco. Testo greco e traduzione. Introduzione e commento ai capp. 1,1-8,26*, vol. I (Commentario teologico del Nuovo Testamento 2/1), Brescia: Paideia 1980, pp. 620-621.

la dificultat que tenen els deixebles d'entendre Jesús i seguir el seu camí.³¹

A partir de 8,31, l'evangeli de Marc fa un gir retòric per a subratllar la figura dels deixebles. Jesús es dedicarà més a ells i a la seua formació i ells cada vegada hi entendran menys i s'espantaran més.³² Els tres anuncis de la passió, mort i resurrecció estan acompanyats de reaccions negatives dels deixebles (8,31-33; 9,30-32; 10,32-34). Entremig, els apòstols busquen posicions de poder dins del seu propi grup (10,35-40), no entenen les paraules del mestre sobre el divorci (10,10), sobre l'esclavatge de les riqueses (10,24), sobre la primacia del més menut (9,33-37), del servidor (10,41-45)...

Al final, en el relat de la passió, els deixebles trairan (14,10-11.44-45), negaran (14,66-72) i abandonaran Jesús (14,50) i no seran capaços ni de vetlar una hora amb ell (14,37). La fugida de tots serà reforçada amb el simbolisme del jove que escapa nu en el moment de la detenció (14,51-52).³³ Fins i tot, les dones, que l'havien seguit i servit des de Galilea, acabaran fugint espantades, tancant així la narració marcana (16,8).³⁴

Quina és, doncs, la funció comunicativa dels deixebles en l'evangeli de Marc? Presentar, de forma provocadora, les enormes dificultats que suposa el seguiment autèntic de Jesús. Els oients poden veure-s'hi reflectits; han començat per un seguiment animós i ple d'esperança, però s'hi han anat trobant dificultats, incomprendiments. El mestre, per la seua part, mai no rebutja els seus deixebles; per molt que els recrimine la seua ignorància i debilitat, sempre acaba explicant-los en privat allò que necessiten i, al final, els convoca a Galilea per retrobar-s'hi amb ell (16,7; cf. 14,28).

31. Sordera i ceguera es presten a sentits figurats en totes les cultures; els evangelistes prenen la idea dels profetes que es refereixen no només a la incapacitat per a comprendre, sinó a la resistència i al rebuig, és a dir: a la rebel·lia; cf. Juan MATEOS – Fernando CAMACHO, *Evangelio, figuras y símbolos*, Córdoba: El Almendro 1989, pp. 17-18.

32. Cf. Rafael AGUIRRE MONASTERIO – Antonio RODRÍGUEZ CARMONA, *Evangelios sinópticos y Hechos de los Apóstoles* (Introducción al Estudio de la Biblia 6), Estella: Verbo Divino 1992, pp. 107-114; Mary HEALY, *The Gospel of Mark* (Catholic Commentary on Sacred Scripture), Grand Rapids: Baker Academic 2008, p. 27; William L. LANE, *The Gospel of Mark* (The New International Commentary on the New Testament 2), Grand Rapids: Eerdmans 1974, p. 292; Francis J. MOLONEY, *The Gospel of Mark. A Commentary*, Peabody: Hendrickson Publishers 2006, p. 21.

33. Cf. Joachim GNILKA, *El evangelio según san Marcos. Mc 8,27–16,20*, vol. II (Biblioteca de Estudios Bíblicos 56), Salamanca: Sígueme 2005, p. 321; MOLONEY, *Mark*, 299-300. Vegeu també Roland MEYNET, *La Pasqua del Signore. Testamento, processo, esecuzione e risurrezione di Gesù nei vangeli sinottici* (Retorica Biblica 3), Bologna: EDB 2002, p. 106.

34. Cf. MOLONEY, *Mark*, 348-352.

El verb «escoltar», aplicat als deixebles, mostra a l'auditori la necessitat de l'atenció intel·lectual i existencial a les paraules i gestos de Jesús; els exigeix una predisposició positiva i els avisa de l'esforç que suposarà portar a la pràctica l'ensenyament del mestre i viure en coherència amb ell.

3.2. *Els adversaris*

En el relat de Marc hi ha diversos personatges en contra de Jesús; parteixen d'una predisposició negativa davant del seu missatge i hi actuen en conseqüència. Pertanyen a aquest grup els familiars de Jesús, els grans sacerdots, els escribes, els ancians, els falsos testimonis del juí davant del sanedrí i els que en fan burla davant de la creu. Finalment, Jesús parla d'«els qui estan fora» (4,12) com d'aquells que només reben paràboles i no són capaços de convertir-se.

a) Els parents de Jesús

Els parents de Jesús s'assabenten de la seua activitat i volen anar a prendre'l perquè interpreten que ha perdut el juí (3,21). Quan arriben a la casa on ell és, rodejat de gent que l'escolta, decideixen quedar-se fora i demanar-li que isca (3,31-32). D'aquesta manera exemplifiquen una decisió presa en contra de Jesús: la de quedar-se fora, la de negar-se a entrar on ell és predicant la paraula.³⁵

En l'auditori de Marc podia haver-hi molta gent amb una experiència semblant; alguns havien abandonat les seues famílies per a entrar en la nova fe cristiana. Jesús parla dels seus seguidors com de la seua nova família; els llaços de sang són relativitzats per a subratllar que la unió amb Jesús és generadora de relacions profundes i tan autèntiques com les familiars (3,33-35).³⁶

35. Comentaris, per exemple, en Morna D. HOOKER, *The Gospel According to Saint Mark* (Black's New Testament Commentaries 2), Peabody: Hendrickson Publishers 2009, pp. 113-119; MARCUS, *Marcos*, I, 305-327; Robert H. STEIN, *Mark* (Baker Exegetical Commentary on the New Testament), Grand Rapids: Baker Academic 2008, pp. 177-190.

36. Cf. Adela Yarbro COLLINS, *Mark. A Commentary* (Hermeneia), Minneapolis: Fortress Press 2007, pp. 236-237.

b) Els sacerdots, els escribes, els ancians, el sanedrí

Entre els adversaris de Jesús en l'evangeli de Marc hi ha diversos grups, que comencen a tindre protagonisme a partir del capítol 11.³⁷ Després de l'expulsió dels mercaders del temple, reben la notícia i busquen com fer acabar Jesús (11,18). Les seues motivacions són interessades; no volen actuar obertament per por de la gent.³⁸ És interessant observar que els grans sacerdots i escribes estan més preocupats per la doctrina de Jesús que pels seus miracles. Veuen que molta gent se sent atreta per Jesús i l'oient sap que molta d'eixa gent el busca pels miracles i no tant per les paraules. Però les autoritats, amb major formació, comprenen que l'autèntic «perill», la novetat que capgira el seu plantejament religiós i de culte, està en el contingut de la doctrina predicada pel galileu.

En 14,64, al final del juí contra Jesús, el gran sacerdot afirma que tot el sanedrí ha sentit la blasfèmia de Jesús. En realitat, acaben de sentir l'auto-manifestació més clara de l'evangeli; Jesús s'ha revelat com el Messies, el Fill de Déu i fill de l'home escatològic assegut a la dreta de Déu i amb poder per a jutjar la humanitat. Les autoritats religioses, però, estan totalment tancades a qualsevol revelació divina i per això interpreten les paraules més clares de Jesús com una blasfèmia contra Déu.³⁹

La funció comunicativa d'aquests personatges és clara com antagonistes de Jesús. Reflecteixen l'actitud de la major part del poble jueu, que ha rebutjat el missatge del galileu. Cal notar, però, que no és el poble en el seu conjunt el principal culpable de la mort de Jesús, sinó les autoritats. A pesar de la seua intel·ligència i coneixement de la Llei de Déu, no estan disposats a obrir la seua mentalitat davant de Déu que se'ls revela en Jesucrist, sinó que posen la seua prioritat a mantindre les seues posicions de poder. Per altra part, ¿qui-

37. Sobre la caracterització de les autoritats jueves en Marc, cf. Elizabeth Struthers MALBON, «The Jewish Leaders in the Gospel of Mark: A Literary Study of Markan Characterization», en Íd., *In the Company of Jesus. Characters in Mark's Gospel*, Lousville: Westminster John Knox Press 2000, 131-165.

38. Comentaris al passatge en GNILKA, *Marcos*, II, 147-155; John R. DONAHUE – Daniel J. HARRINGTON, *The Gospel of Mark* (Sacra Pagina Series 2), Collegeville: Liturgical Press 2002, pp. 326-333; HOOKER, *Mark*, 260-270; Joel MARCUS, *El evangelio según Marcos 8,22-16,8. Nueva traducción con introducción y comentario*, vol. II (Biblioteca de Estudios Bíblicos 131), Salamanca: Sígueme 2011, pp. 898-916; MOLONEY, *Mark*, 221-228; Rudolf PESCH, *Il vangelo di Marco. Testo greco e traduzione. Commento ai capp. 8,27-16,20*, vol. II (Commentario teologico del Nuovo Testamento 2/2), Brescia: Paideia 1982, pp. 289-307.

39. Comentaris al passatge en GNILKA, *Marcos*, II, 321-333; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 419-429; HOOKER, *Mark*, 353-363; MARCUS, *Marcos*, II, 1152-1173; MOLONEY, *Mark*, 300-306.

na pot ser, la funció pragmàtica d'aquests personatges, si l'evangeli va ser escrit per a una comunitat principalment pagana i sense relació amb les autoritats jueves històriques contemporànies? La proposta més suggeridora és que l'autor posa davant dels seus oients un exemple de persones profundament religioses i grans coneixedores de les Escripures i les promeses de Déu que no han estat capaces d'acceptar vitalment l'arribada del Messies i el compliment d'eixes promeses. Marc no pretén que el seu auditori es complaga en ell mateix amb l'espectacle del fracàs dels adversaris: la seua provocació vol ser un advertiment molt directe als qui lligen l'evangeli: «Si açò va passar a persones tan sàvies i tan religioses, ¿què no vos passarà a vosaltres si no sou capaços d'escoltar?»

c) Els qui estan fora

Quan els deixebles pregunten a Jesús sobre les paràboles, després d'haver sentit la paràbola del sembrador, Jesús respon amb un breu discurs enigmàtic en què parla de forma general dels qui «estan fora», que tot ho reben en paràboles, a diferència dels deixebles, a qui s'ha regalat el misteri del Regne de Déu. Els qui estan fora veuen sense comprendre i escolten sense entendre; d'aquesta manera, no es convertiran ni seran perdonats (4,11-12). És un text sorprenent que encara n'escandalitza molts, perquè diu, literalment, que les paràboles són l'instrument de Déu per a endurir els cors dels de fora, amb la intenció que no es convertisquen ni siguen salvats. No encaixa aquesta descripció amb la idea que Jesús transmet en tantes altres ocasions d'un Déu que opta per estimar primer, per acollir el pecador, amb l'esperança d'obtindre la seua conversió (cf. 2,17).⁴⁰

El text, en el context de Marc, és provocador, perquè està situat estratègicament en el moment en què la gent, aparentment seguidora de Jesús, ha reaccionat a la insistent crida de Jesús a l'escolta (4,3.9), amb el gest contrari: deixar-lo sol. Així, el text de 4,11-12 té una forma enigmàtica per a funcionar com advertiment sever: no n'hi ha prou, a escoltar l'evangeli; l'actitud davant de Jesús es demostra després del discurs, quedant-se prop d'ell, preguntant-li, desitjant l'aclariment dels punts foscos, anhelant la comprensió. La gent no

40. El breu text 4,10-12 és considerat un dels més difícils de l'evangeli de Marc; cf. DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 144; HOOKER, *Mark*, 125; VINCENT TAYLOR, *Evangelio según san Marcos*, Madrid: Cristiandad 1979, p. 291.

ha fet això, senzillament ha desaparegut; amb aquesta actitud d'inconstància la conversió no serà possible.

3.3. *La gent*

En diverses ocasions, el verb «escoltar» està associat al personatge col·lectiu que podem anomenar «la gent».⁴¹ Aquest personatge és fonamentalment ambigu en l'evangeli; ha estat construït d'eixa manera per l'autor. És a dir: no és ambigu perquè no quede clar què pretén comunicar Marc amb ell. Tot al contrari: l'autor s'esforça perquè quede molt clar que el personatge és inconstant, incoherent, canviant.

En nombroses ocasions, la gent és atreta per Jesús, especialment per la seua fama de taumaturg (1,32-34.45; 3,9-10; 6,53-56; 7,32; 8,22), però la seua actitud no és de seguiment constant i decidit. Molts desitgen sentir la seua paraula i obtindré'n alguna curació; la insistència a buscar Jesús podria ser qualificada de «fe», però la multitud arriba a ser tanta, que Jesús tem per la seua integritat física i demana que li preparen una barca (3,9-10; cf. 4,1).

El discurs en paràboles del capítol 4 presenta un altre element estrany per a reflexionar sobre el personatge col·lectiu de «la gent».⁴² A 4,1-2 la gent arriba on Jesús és, ell s'asseu en una barca i comença a ensenyar-los; a 4,36, els acomiada. Entremig hi trobem un discurs en paràboles amb certa unitat de contingut. Però, a 4,11, s'afirma explícitament que Jesús s'ha quedat sol i que només els seus deixebles i els qui estaven amb ell li pregunten sobre les paràboles i reben la resposta explicativa sobre la paràbola del sembrador. En cap moment, el narrador no presenta la gent tornant de nou al voltant de Jesús.

Alguns autors expliquen aquesta incoherència a partir dels textos utilitzats per Marc per a elaborar el discurs;⁴³ però podem trobar-ne una explicació també si busquem la intenció comunicativa del treball redaccional de Marc: davant de l'oient hi queda clar que la gent és un personatge fluctuant, dispers, confús. Jesús emmarca la seua primera paràbola entre dues crides urgents a l'escolta (4,3.9) i la resposta és la immediata desaparició de quasi tot l'audito-

41. Per a designar-lo, s'empren expressions com ara πλήθος πολύ, ὄχλος, πολλοί, o bé frases en plural; cf. MALBON, «Disciples/Crowds/Whoever».

42. Comentaris a tot el discurs en COLLINS, *Mark*, 238-256; GNILKA, *Marcos*, I, 182-223; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 136-156; HOOKER, *Mark*, 119-138; MARCUS, *Marcos*, I, 327-378; MOLONEY, *Mark*, 84-97.

43. Com ara PESCH, *Marco*, I, 368-426. Altres proposen que hi ha hagut un canvi de lloc, però el text no ho insinua; cf. MARCUS, *Marcos*, I, 340; TAYLOR, *Marcos*, 290.

ri (4,10). Jesús exigeix escolta, atenció, esforç de comprensió i acollida del seu missatge i la gent desapareix per a reaparèixer poc després, sense que sapiguem en quin moment ha tornat.

L'oient pot preguntar-se, confús, si la gent hi és present o no hi és, si segueix Jesús o no el segueix, si escolta o no escolta, si n'està a favor o en contra, i la resposta de Marc hi és clara: la gent no és un personatge fiable. El trobament de la gent amb Jesús no garanteix ni la comprensió, ni l'acceptació, ni el seguiment.

Des del punt de vista comunicatiu, l'oient és convidat a optar per un seguiment concret i personal de Jesús, per un trobament amb ell, que serà exemplificat, sobretot, pels personatges individuals que queden transformats.

3.4. *Els individus favorables*

Entre els diversos personatges que es troben amb Jesús al llarg de l'evangeli hi destaquen els que només apareixen en una o poques escenes. Són els anomenats «personatges menors», que il·lustren de forma positiva l'ideal de fe proposat a l'oient.⁴⁴ Quatre d'ells s'acosten al mestre després d'haver sentit la seua fama o les seues ensenyances (l'hemorroïsa, 5,25-34; la sirofenícia, 7,24-30; el cec Bartimeu, 10,46-52; i l'escriba, 12,28-34); el quint és el sord tartamut (7,31-37), que és conduït per altres cap a Jesús i és guarit de la seua sordesa en la trobada amb ell.⁴⁵

En cada un d'aquests relats (excepte en el del sord), el verb «escoltar» actua com el detonant de les accions que es descriuran a continuació. La fama de Jesús (en el cas de l'hemorroïsa, la sirofenícia i Bartimeu), o bé les paraules de Jesús (en el cas de l'escriba) provoquen una confiança inicial en

44. «A "minor" character is one who lacks a continuing or recurrent presence in the story as narrated»; Elizabeth Struthers MALBON, «The Major Importance of the Minor Characters in Mark», en Íd., *In the Company of Jesus. Characters in Mark's Gospel*, Louisville: Westminster John Knox Press 2000, 189-225, p. 192.

45. Entre els comentaris, podem citar, per a l'hemorroïsa: GNILKA, *Marcos*, I, 242-257; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 171-182; HOOKER, *Mark*, 146-151; MARCUS, *Marcos*, I, 407-431; MOLONEY, *Mark*, 106-111. Per a la sirofenícia: GNILKA, *Marcos*, I, 337-344; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 232-238; HOOKER, *Mark*, 181-184; MARCUS, *Marcos*, I, 540-553; MOLONEY, *Mark*, 144-148. Per al cec Bartimeu: GNILKA, *Marcos*, II, 125-131; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 316-320; HOOKER, *Mark*, 251-253; MARCUS, *Marcos*, II, 871-881; MOLONEY, *Mark*, 208-211. Per a l'escriba: GNILKA, *Marcos*, II, 190-197; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 354-358; HOOKER, *Mark*, 286-290; MARCUS, *Marcos*, II, 961-972; MOLONEY, *Mark*, 240-242. Per al sord tartamut: GNILKA, *Marcos*, I, 344-349; DONAHUE – HARRINGTON, *Mark*, 238-243; HOOKER, *Mark*, 184-186; MARCUS, *Marcos*, I, 553-566; MOLONEY, *Mark*, 149-152.

els personatges que els mou a desitjar de trobar-lo. Cada personatge parteix d'una experiència vital molt diferent: l'hemorroïsa, per exemple, experimenta un patiment profund i prolongat;⁴⁶ l'escriba del temple, per altra part, parteix d'una inquietud intel·lectual i religiosa. Tots veuen en Jesús el possible remei per als seus mals, aquell que pot salvar-los de la seua malaltia, patiment o ignorància. Es formen una precomprensió, una imatge, de Jesús com salvador, sanador o mestre.

Aquesta idea prèvia és imperfecta, necessita ser corregida en el transcurs de la trobada amb Jesús. L'hemorroïsa, en el seu interior, arriba a desitjar la salvació (5,28, verb σῶζω),⁴⁷ encara que es conforma amb la curació (5,29, verb ἰάομαι), abans de la paraula salvadora de Jesús (5,34, de nou, σῶζω). La sirofenícia, per la seua part, ha de superar la prova dialògica que Jesús planteja.

El sord tartamut presenta un cas diferent: és conduït per personatges anònims i són ells, els qui s'han format una imatge, en part, adequada i, en part, distorsionada, de Jesús. El malalt quedarà guarit i parlarà correctament, però no els acompanyants que desobeiran Jesús, a pesar d'encertar parcialment en el seu anunci (7,36).⁴⁸ Bartimeu, per la seua part, comença donant un títol imperfecte a Jesús, el de fill de David (10,47.48), semblant a l'aclamació de la gent en l'entrada a Jerusalem (11,10), però acabarà mostrant-se com el model més perfecte de deixeble, ja que és l'únic que acompanya voluntariosament Jesús en el seu camí de passió, mort i resurrecció (10,52). L'escriba, finalment, arriba a estar «prop del Regne de Déu» (12,34), però el relat acabarà obert, sense resoldre si serà capaç o no de fer els passos de seguiment que li falten per a entrar en el Regne.

Un altre element suggeridor dels relats descrits és la insistència amb què els personatges són apartats de la gent. De fet, en ocasions, la multitud desapareix narrativament de l'escena i, fins i tot, la lògica del relat hi falla; l'hemorroïsa és capaç de prostrar-se davant de Jesús (5,33) en un espai que abans ocupava la gentada que l'oprimia (5,24.31); el sord tartamut és apartat de la

46. Cf. Mercedes NAVARRO PUERTO, *Marcos* (Guías de Lectura del Nuevo Testamento 1), Estella: Verbo Divino 2006, pp. 190-193.

47. Sobre el significat del verb «salvar», cf. Walter RADL, «σῶζω», en Horst BALZ – Gerhard SCHNEIDER (eds.), *Diccionario Exegético del Nuevo Testamento (λ-ω)*, vol. II (Biblioteca de Estudios Bíblicos 91), Salamanca: Sígueme 2002, 1635-1641.

48. Aquest aspecte de la desobediència no apareix subratllat en els comentaris, encara que la frase de l'evangeli és molt insistint: καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον περισσώτερον ἐκίρυσσον (7,36).

gent per Jesús i això és subratllat pel narrador (7,33).⁴⁹ Bartimeu no és apartat de la gent perquè ja comença marginat, fora del camí (10,46), però s'enfronta a la gentada que li exigeix silenci (10,48). En el diàleg que segueix, com en els altres textos, la multitud desapareix narrativament; el text acaba només amb Jesús i Bartimeu camí de Jerusalem. L'escriba és un altre cas clar d'abandó del seu grup i de presa de decisions personals en contra dels criteris col·lectius (12,28).

No n'hi ha prou, però, a apartar-se de la gent; els textos insisteixen en la personalització del trobament. L'hemorroïsa n'és el cas més clar, ja que pretenia aconseguir la salvació de forma anònima i Jesús no li ho permet. El narrador presenta, primer, la curació com una força que ix de Jesús (5,30) i, després, el diàleg, en què apareixen els termes teològics fonamentals «fe» i «salvació».

Igualment, la personalització és present al diàleg entre Jesús i Bartimeu, que comença amb una pregunta innecessària: «Què vols que faça per tu?» (10,51). En el context, recorda el desig de poder dels fills de Zebedeu (cf. 10,36-37). Així, la ceguera de Bartimeu és símbol de la incomprensió dels deixebles; ell s'adona de la seua necessitat, mentre els deixebles no veuen que són cecs.

Els personatges individuals, quasi tots anònims, tenen la funció comunicativa de representar l'oient. Descriuen diverses experiències i itineraris dels qui arriben a ser deixebles de Jesús amb els quals l'oient es pot acarar. Bartimeu n'és l'únic amb nom propi perquè només ell arriba al cim que l'autor està plantejant al seu oient: seguir Jesús pel camí de la passió, que a d'altres els fa por.

4. CONCLUSIÓ

En conclusió, de l'itinerari narratiu i comunicatiu recorregut pels personatges individuals, es pot extraure l'estructura diacrònica de l'esdeveniment de salvació:

1. La història comença amb el patiment o la mancança humans, que abasta tota la persona i les seues relacions amb Déu i amb els altres i es prolonga a pesar dels intents, infructuosos, de solució. Els hòmens no tenen la capacitat de resoldre tots els aspectes de les seues vides i, en ocasions, provoquen

49. Observeu la repetició de la idea: καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν...

més dolor del que pretenen alleugerir. En un punt d'eixa història, el ser humà toca fons, comprén que, amb les seues forces, la salvació no és possible. Ni els metges a qui l'hemorroïsa acudeix, ni els abundants mestres a qui l'escriba pot preguntar han estat suficients per a resoldre els seus problemes.

2. Enmig d'una situació que pot arribar a ser desesperada, arriba una notícia nova sobre Jesús, encara molt limitada i parcial. En eixe moment és necessari escoltar amb confiança, és a dir: amb actitud interna d'acollida de la notícia. No importa que aquesta primera etapa siga imperfecta, sinó que porte a actuar, a posar-s'hi en camí, a acostar-s'hi. Tots els personatges individuals de qui parlem comencen a pensar que Jesús pot resoldre la seua necessitat abans de trobar-se amb ell. Uns poden arribar a Jesús, superant dificultats, altres són conduïts a ell, però tots tenen una confiança inicial que els fa desplaçar-se de la passivitat a la busca de Jesús.

3. Acostar-se a Jesús és el resultat d'haver escoltat i intuït, en part, el misteri que s'amaga en la seua persona. Però aquesta primera idea és imperfecta i necessitarà ser corregida per les actituds i les paraules de Jesús. L'hemorroïsa desitja arribar-hi d'incògnit i això la porta a una curació només física, sense arribar a la salvació; el títol de fill de David que Bartimeu aplica a Jesús no descriu bé la seua verdadera identitat; la inquietud intel·lectual de l'escriba no inclou un autèntic desig d'implicar la seua existència en la resposta que Jesús li hi dóna i, per això, es quedarà només «prop» del Regne de Déu.

4. El trobament no es desenvolupa com els sers humans havien previst, sinó com Jesús vol. Ell coneix l'interior de les persones i és l'amo de la situació. Per a l'evangelista, els trobaments anònims o col·lectius han de ser aprofundits en la relació personal, cara a cara, en què s'expressa tota la veritat de la persona (cf. 5,33, *πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*).

5. És la paraula de Jesús la que salva, la que va més enllà de les curacions miraculoses que tan sols es queden en la superfície de la vida, la que dóna la verdadera interpretació de la Llei de Déu i els seus principis fonamentals, la que despulla l'interior de la consciència humana i posa el nom teològic de «fe» a la intuïció que els necessitats tenien de forma encara imperfecta. Jesús comprén el ser humà, el reinterpreta i el recrea.

6. Jesús realitza la donació de la salvació, la pau i el Regne de Déu, que són, alhora, do de Jesús i compromís del ser humà que s'ha trobat amb ell. La pau suposa la renovació interior i té, a més, conseqüències socials i religioses; la persona marginada queda de nou reintegrada en la societat, en les relacions amb els altres i amb Déu; qui desitja comprendre Déu i la seua voluntat és convidat a desenvolupar, en la seua existència i no sols al seu intel·lecte, el designi i la sobirania divins. En definitiva, la pau suposa l'arribada definitiva,

escatològica, del Regne de Déu que transformarà també tota la societat humana.

7. L'home hi respon amb el seguiment i l'acceptació del més difícil: acompanyar Jesús en el camí de la creu i la resurrecció.

Aquestes set etapes poden sintetitzar-se al voltant de tres temps: El passat de patiment en què es dona la notícia sobre Jesús, acollida amb fe incipient, i comença el moviment cap a ell. El present de la trobada i de la salvació, en la proclamació de la Paraula. El futur del compromís cap a la pau del Regne, entesa com un camí de vida conduït i garantit per Jesús, mort i ressuscitat.